

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Yıl: 5, Sayı: 18, Aralık 2018, s. 13-36

Fatih DEMİR¹, Fulya ÖNER ARMAĞAN²

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL SORUMLU VATANDAŞ DAVRANIŞLARI DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ³

Özet

İnsanoğlunun bir numaralı gündemi küresel dünya ölçeğinde çevre konusudur. Bu nedenle çevre eğitimi, eğitimin önemli bir parçasıdır. Toplumlar eğitimle şekillenip olumsuz davranışlarından uzaklaşıp olumlu davranışlara yönelecektir. Bu çalışmada ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaşlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini Kayseri ili Kocasinan, Melikgazi ve Talas ilçelerinde öğrenim gören 1500 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada Özden (2011) tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve çevresel sorumlu vatandaşlar davranış ölçeği (ÇSVDÖ) kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu 10, çevresel sorumlu vatandaşlar ölçeği ise 27 maddeden oluşmaktadır. Uygulanan ölçeğin güvenirliği .903 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerine sınıf düzeyi, cinsiyet, akademik başarı, baba eğitim düzeyi, çevre kuruluşu ve çevre kulüplerine üye olma, çevre ile ilgili etkinliklere katılma gibi değişkenler açısından anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Çevre Eğitimi, Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeyi

EXAMINATION OF THE LEVELS OF ENVIRONMENTALLY RESPONSIBLE CITIZEN BEHAVIORS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF SOME VARIABLES

Abstract

The most important agenda of the human beings is the environment on the global scale. For this reason, environmental education is an important part of education. Societies are shaped by education and move away from negative behaviors towards positive behaviors. In this study, it was aimed to be examined the environmentally responsible citizenship levels of 6th, 7th and 8th grade students in terms of some variables. The sample of the study consists of 1500 students in the 6th, 7th and 8th grades who receive education in the districts of Kocasinan, Melikgazi and Talas in Kayseri province. The personal information form developed by Özden (2011) and the environmentally responsible citizens behavior scale

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Fen Bilimleri Öğretmeni, demirfatih38@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi ABD, fulyaner@yahoo.com

³ Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Fulya ÖNER ARMAĞAN danışmanlığında yürütülen Fatih DEMİR' e ait "Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (2018)" adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden türetilmiştir. Ayrıca bu çalışma Erciyes Üniversitesi BAP birimi tarafından SYL-2017-7590 kodlu proje ile desteklenmiş olup 2. Uluslararası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi Kongresi, 13-15 Eylül, 2018, Kuşadası'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

(ÇSVDÖ) were used in the study. The personal information form consists of 10 items and the environmentally responsible citizens scale consists of 27 items.

The reliability of the applied scale was found to be .903. As a result, it was determined that secondary school students have significant differences in environmentally responsible citizen behavior levels in terms of variables such as grade level, gender, academic achievement, father's education level, membership of environmental organizations and environmental clubs, participation in environmental activities.

Keywords: Environmental Education, Environmentally Responsible Citizen Behavior Level

GİRİŞ

Türk Dil Kurumunca çevre; bir şeyin yakını, dolayı, etrafı, periferi olarak tanımlanmıştır (TDK, 1988). Çevre kavramı; alan yazında en basit anlamıyla yaşanılan alan, yaşam alanı olarak ifade edilmektedir (Sever ve Yalçınkaya, 2018). Bu yaşam alanı içerisinde canlı ve cansız tüm faktörler doğal dengeyi korumak adına, besin zincirinin bir gereği olarak birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşim içerisinde bulunmaktadır (Akgün, Duruk ve Güngörmez, 2016; Akıllı ve Genç, 2015; Karataş ve Aslan, 2012). Kısaca çevre, canlı ve canlı olmayan varlıkların karşılıklı etkileşimlerinin bütünüdür (Erten, 2005; Sungurtekin, 2001). Bu yaşam alanı içerisinde yer alan insanoğlu, dengeyi bozma yönündeki faaliyetlerine devam etmektedir (Sever ve Yalçınkaya, 2018). Geçmişten günümüze doğru zaman tüneline ilerlediğimizde özellikle sanayi inkılabının gerçekleşmesinden sonra hızlı gerçekleşen nüfus artışları çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir (Meydan ve Doğu, 2008; Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Bu çevre sorunlarını başlatan insanoğlu olduğu gibi sonlandırabilecek olanın da insanoğlu olduğu unutulmamalıdır (Gök ve Afyon, 2015; Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu duruma çevre konusunda duyarlı, bilinçli ve sorumluluk sahibi bireyler ile ulaşılabilmektedir (Erbaş, Teksöz ve Tekkaya, 2012; Gök ve Afyon, 2015).

Çevre, yaşadığımız yer; çevre kirliliği ise genel olarak hava kirliliği, su, toprak, nükleer atık, evsel ve endüstriyel kirlilik olarak çeşitlendirilmektedir (Yılmaz, Morgil, Aktuğ ve Göbekli, 2002). Çevre ya da çevre kirliliği sadece bunlardan ibaret değildir. Çevresel kirlilikler ile doğal denge bozulmakta ve küresel ısınma gibi geniş çaplı sorunlar belirmektedir (Galip, 2017; Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden, 2007; Yılmaz, 2017). Doğaya insan tarafından yapılan her olumsuz müdahalede içinde yaşanılan çevreyi anında etkilemektedir.

Geçmişten günümüze doğru bakıldığında hızlı sanayileşme, kırsaldan kente göçüştürme, teknolojik gelişmeler, iş, eğitim ve ulaşım olanakları gibi birçok sebebe bağlı olarak gerçekleşen nüfus artışı çevrenin hoyratça kullanılmasına yol açmıştır (Akıllı ve Genç, 2015; Aktepe ve Girgin, 2009; Alper, 2014; Gökçe vd., 2007). İnsanoğlunun çevre konusunda yaptığı telafisi olmayan hatalarının bedelini kendisinden sonraki nesile ödetmemek için birey olarak değil toplum olarak çevre konusunda ne yapılabilir noktasının ele alınması gerekmektedir (Alper, 2014; Özsoy ve Ahi, 2014).

Ülkeler, ekonomi, sosyal ve kültürel alanlarda yatırımlar yaparak bireylerin refah düzeyine katkı sunarken, yaşam alanlarını da kirletmekten de geri durmamışlardır. Günümüzde toplumlar, yaşadığımız çevreyi nasıl daha iyi bir çevre haline getirebiliriz?

sorusuna cevap arayışına girmişlerdir (Akıllı ve Genç, 2015; Artun ve Okur, 2015; Meydan ve Doğu, 2008; Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu cevaplar kapsamında ülkeler, yenilenemez enerji kaynaklarından yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmişlerdir.

Ayrıca dizel ya da benzinli araçlarının yerine güneş, hidrojen ve elektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını tüketerek çevreyi kirletmeyen, çevre dostu araçlar üretilmeye başlanmıştır. Bütün bu gelişmeler, çevrenin korunmasında sadece bireylerin değil, toplumsal olarak farkındalıkların oluştuğunun da bir göstergesidir.

Çevre sorunları toplumların yaşayışlarını değiştirecek düzeye gelmiştir. Bu nedenledir ki toplumların çevre sorunlarına acil çözümler bulması gerekmektedir. Çevre sorunlarına uzun vadeli çözümler üretmek ve sürdürülebilir kılmak ancak toplumdaki tüm bireylerin işe koşulması ile gerçekleşebilir (Akçay ve Pekel, 2017). Bu sebeptendir ki bireylerin çevre bilincini ve duyarlılıklarını artırmak dünya çapında artan bir ihtiyaç olmuştur (Meydan ve Doğu, 2008). Çevre bilincini bireylerde davranış haline dönüştürebilmek için her birey üzerine düşen görevi fazlasıyla yapmak durumundadır (Erten, 2005).

Çevre sorunlarının temelinde hızlı nüfus artışı, sanayileşme gibi çeşitli nedenler sayılsa da günümüzde farklı farklı çevre sorunlarıyla karşı karşıya maruz kalınmaktadır (Sağdıç ve Şahin, 2015; Sever ve Yalçınkaya, 2018). Çevre sorunlarının birçok alt nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin temelinde insan olduğu aşikârdır (Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Bunda en büyük etkenlerden biri de toplumun çevre konusundaki sorumsuz ve bilinçsiz davranışlarından kaynaklanmaktadır. Bu noktada yapılabilecek en doğru şey birey ve toplum olarak her konuda olduğu gibi çevre konusunda da bilinçli olmaktan geçmektedir.

Çevre eğitiminin amacı; bireylerin içerisinde yaşadığı alanda çevreye karşı sorumlu davranışlar sergileyen bilinçli bireyler yetiştirmektir (Aksoy, 2014; Meydan ve Doğu, 2008; Sağdıç ve Şahin, 2015; Yardımcı ve Kılıç, 2010). Tüm eğitim kademelerinde çevre konusunda duyarlı bireyler yetiştirilmesi amacıyla programlara çevre kazanımları eklenmelidir (Gökçe vd. 2007). Çevre eğitimi ile etrafındaki çevre sorunlarından haberdar olan, bu çevre problemlerine kayıtsız kalmayan, bu sorunların çözümü için hem bireysel hem de topluca çaba sarf eden, çevre konusunda duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Atasoy ve Ertürk, 2008). Günümüz dünyası düşünüldüğünde en küçük bir çevre probleminin ana kaynağında insan olduğu görülmektedir.

Çevre eğitimi ile öğrencilerin yanlış bilgileri değiştirilerek çevre konusunda duyarlı, bilgili, çevre okuryazarı bireyler yetişecektir. (Özsoy ve Ahi, 2014; Woodvard, 2004). Bu sayede bireylerin, çevresine eleştirel bir bakış açısıyla bakmaları sağlanacaktır (Geray, 1997). Ağaç yaş iken eğilir atasözünde de kastedildiği gibi her şey küçükken daha kolay daha rahat öğrenilir. Bu nedenledir ki çevresini koruyan, gelecek nesillere daha iyi bir çevre bırakmasını gaye edinmiş nesil yetiştirmek için çevre eğitimine küçük yaşlardan itibaren başlanmalıdır (Erten, 2005; Taşkın ve Şahin, 2008). Çevre için farkındalık oluşturmak, kalıcı davranış değişikliği oluşturabilmek için erken yaşlarda çevre eğitiminin verilmesinin gerekliliği savunulmaktadır (Alper 2014; Artun ve Özsevgeç, 2015; Özsoy ve Ahi, 2014).

Geçmişte insanoğlu doğa ile barışık şekilde yaşamaya çalışırken günümüzde nerdeyse savaşır duruma gelmiştir. Bu da haliyle çevrenin tamamıyla yorulmasına neden

olmuştur (Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu nedenle bu çalışma ile; ortaokul öğrencilerinin çevre konusunda ne kadar sorumlu birer vatandaş oldukları çalışma sonucunda tespit edilecektir.

Araştırma Sorusu

Bu çalışma ile “Bazı değişkenlerin, ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaşlık düzeyleri üzerindeki etkileri nedir? araştırma sorusuna cevap aranmaktadır.

Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırma sorusu ile ilgili şu alt problemler oluşturulmuştur:

- Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin cinsiyetleri, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin akademik başarıları, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin bir çevre kuruluşuna üye olması, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin çevre ile ilgili bir etkinliğe katılmaları, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin çevre ile ilgili bir kulübe üye olması, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?
- Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri üzerinde etkili midir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Özden (2011) tarafından geliştirilen 10 maddelik “Kişisel Bilgi Formu” ve 27 maddeden oluşan “İlköğretim Öğrencileri Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği (ÇSVDÖ)” kullanılarak, ortaokul 6, 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin çevre konusundaki sorumluluk düzeylerinin incelenmesidir. Bu genel amaç kapsamında bu çalışmada öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerinin bazı değişkenler açısından anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Yaşadığımız çevrede bir sıkıntı varsa önce o bölgedeki insanoğlu ve onun davranışları incelenip ona göre bir çözüm yolu bulunmalıdır. Bu nedenledir ki hemen her yaşta çevre konusundaki eğitim bizler ve yarınlarımız için daha sağlıklı, daha rahat yaşanabilir bir çevre bırakma adına önemli bir adım olarak kabul edilebilir. Bu nedenle

bireylere şu anki çevrenin hiçbirimize ait olmadığı tam aksine atalarımızdan emanet alıp gelecek nesillere miras bırakacağımız olmazsa olmazlarımız olduğu hissettirilmelidir.

Çevre eğitiminin önemi aşağıdaki davranışlarla daha anlamlı bir düzeye ulaşabilir:

- Çevre; her bireyin olmazsa olmazıdır. Günümüzün ağırlaşan temposunu düşündüğümüzde yeri geldiğinde bir kır gezisine çıkıp temiz hava alma vazgeçilmezimiz olabilmektedir. İşte böyle bir çevre insanlara huzur verir, rahatlık verir, zihinleri güçlendirir. Bu nedendir ki her bireyin çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışlar kazanması bakımından çevre eğitiminin, buna bağlı olarak da çevre bilincinin önemi göz önüne çıkmaktadır (Akgün, Duruk ve Güngörmez; Karataş ve Aslan, 2016; Kuzu, 2008).

- Çevre; gün geçtikçe insan tarafından acımasızca kullanılan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda toplumlar çevre konusunda sorumluluklarını bilen, çevreyi koruma konusunda duyarlı olan bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle bireylerin çevre bilincine sahip olması ve çevre eğitimi almaları son derece önemli bir noktadır.

- Günümüz dünyasında koruma altına alınan bazı hayvanlar, tabiat varlıkları, eserler bulunmaktadır. Zamanında sayısızca bulunan, herkesin rahatlıkla erişebileceği bu varlıklar artık gün geçtikçe, insanın marifeti sayesinde, azalmaktadır (Öztürk ve Öztürk, 2016). Bu hızla devam ederse şu an bilinen, görülen varlıkların çoğunu gelecek nesiller ne yazık ki göremeyecektir. Bu bakımdan çevre eğitiminin önemi bir kez daha belirginleşip karşımıza çıkmaktadır.

Okullarda çevre bilincinin kazandırılması çevre eğitiminin birincil amaçlarından biridir (Akgün vd. 2016; Kuzu, 2008; Uzun, Sağlam ve Varnacı Uzun, 2008). Böylece önemli bir konuda bireylere bilinç kazandırabilmek için birtakım etkinlikler düzenlenmelidir. Örneğin, çevre ile ilgili bir kulübe üye olma, okuldaki çevre kulübü ile etkinlikler yapma, doğa temelli öğretim programlarının benimsenmesi ve eko okullar projesine yönelik çeşitli etkinliklerin yapılması ile küçük yaş gruplarından itibaren bireylere çevre bilinci kazandırılabilir.

Yaşanan tüm çevre sorunlarının temelinde bireylerin sahip olmaları beklenen çevre bilinci yatmaktadır (Öztürk ve Öztürk, 2016). Çevre bilinci, bireylerin çevresel vatandaş davranış düzeyleriyle ilgili bir faktördür. Toplumlara yön veren faktörlerin başında gelen okullar çevre bilincinin kazandırılabilceği yerlerden biridir. Bu nedenle çocukların çevresel vatandaş davranış düzeylerinin incelenmesi oldukça önem arz etmektedir.

Günlük yaşantımızda sıklıkla karşılaşılan sorunlardan biri de çevre sorunlarıdır. Sanayi alanındaki hızlı gelişmeler, buna bağlı olarak gerçekleşen nüfus artışı, göçteki artışlar ve beraberinde de hava, su, toprak kirliliği vb. çevre sorunları ile karşı karşıya kalınmaktadır (Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Alan yazında çevre sorunları ve bireylerin çevre duyarlılıklarını inceleyen birçok çalışma mevcuttur (Akçay ve Pekel, 2017; Çetin, Aydoğdu ve Yıldırım, 2017; Doğan, 2017; Egüz, Öztürk ve Kesten, 2017; Güneş, 2018; Koçarlan, Gedik, Kılınç ve Paksoy, 2017; Sönmez ve Yerlikaya, 2017). Fakat ortaokul öğrencilerinin çevresel vatandaşlık düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Bell, 2005; Horton, 2006; Özden, 2011). Bu nedenle bu çalışmanın ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli elde edilen verilerin toplanarak verilerin çözümlenmesine dayanır. Tarama modeli ile elde edilen verilerde sonucu etkileyecek herhangi bir etki yapmadan sadece gözleme dayalı olan bir modeldir. Tarama modelinde, kişilere anket doldurulur ya da tutumları, ilgileriyle alakalı görüşmeler yapılır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

Bu çalışmada öğrencilerin çevresel vatandaşlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle bu çalışmada ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik 10 maddeden oluşan Kişisel Bilgi Formu ve 27 maddeden oluşan Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranışları Ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçek ile ortaokul öğrencilerinin çevresel vatandaşlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenip yorumlanması amaçlanmıştır. Çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama yöntemi kullanılarak, ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel vatandaşlık düzeyleri bazı değişkenler açısından betimlenmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni 2016 – 2017 eğitim öğretim yılında Kayseri İlinde bulunan ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleminde ise Kayseri İli Kocasinan, Melikgazi ve Talas ilçelerinde bulunan on ortaokulda okuyan 6, 7 ve 8. sınıf toplam 1500 öğrenci yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre betimsel istatistik değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Betimsel İstatistik Değerleri

Cinsiyet	F	%
Erkek	661	44.1
Kız	839	55.9

Çalışma grubundaki 1500 öğrenci tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Tesadüfi örneklem, hedeflenen ulaşılabilir evrendeki tüm üyelerin seçilip örnekleme dâhil edilme ihtimallerinin birbirlerine eşit mesafede olmasıdır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine ilişkin bilgiler ise Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Özellikleri

Sınıf Düzeyi	F	%
6.Sınıf	560	37.3
7.sınıf	501	33.4
8.Sınıf	439	29.3

Çalışmaya konu olan öğrencilerin %37.3’ü 6. sınıf, %33.4’ü 7. sınıf ve %29.3’ü ise 8. sınıfta öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada Özdemir Özden (2011) tarafından geliştirilen çevresel sorumlu vatandaş davranış ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği” olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır.

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada kullanılan ölçeğin ilk kısmı 10 sorudan oluşan Kişisel Bilgi Formunu içermektedir. Kişisel bilgi formunda öğrencilerin eğitim öğretim gördüğü okulun adı, sınıf düzeyleri, cinsiyet, akademik başarı düzeyleri, anne ve baba eğitim durumu, ailenin sosyoekonomik gelir düzeyi, öğrencinin herhangi bir çevre kuruluşuna ya da sosyal kulübe üye olup olmama durumu ve çevre ile ilgili bir etkinliğe katılıp katılmama durumları ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği

Bu çalışmada kullanılan Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Ölçeği, Özdemir Özden (2011) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmacı 27 maddelik bu ölçeği geliştirmeden önce gerekli alan yazını taradıktan sonra 64 maddelik taslak bir form oluşturmuştur. Bu taslak form, kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla alanında uzman 8 öğretim üyesi ve 2 öğretmen tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda maddeler 45’e kadar indirilmiştir. Pilot uygulama olarak 6, 7 ve 8. sınıf 40 ortaokul öğrencisine uygulanmış ve gerekli geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları neticesinde önce 35 daha sonra ise 27 maddeye düşürülmüştür. Ölçek hiçbir zaman, nadiren, ara sıra, sık sık, her zaman olmak üzere 5’li likert tipi ile derecelendirmiştir. Bu çalışmada da Özdemir Özden (2011) tarafından geliştirilen ve son hali 27 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma amaçlarına dayalı olarak belirlenen bazı değişkenler kapsamında sunulan araştırma bulguları şu başlıklardan oluşmaktadır:

1. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin, öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerine yönelik betimsel istatistikler Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Sınıf	N	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca	Tepe değer	Çarpıklık	Basıklık
							(Mode)	(Skewness)	(Kurtosis)	
6	560	81.28	18.40	.77	27	135	81.00	85.00	-.047	.134
7	501	78.15	18.72	.83	27	135	78.00	68.00	.001	-.047
8	439	72.33	17.79	.84	27	124	72.00	64.00	.106	-.226
Toplam	1500	77.62	18.68	.48	27	135				

Tablo 3’ te görüldüğü gibi 6. sınıf öğrencileri için aritmetik ortalama (81.28), ortanca (81.00) ve mod (85.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, 6. sınıf için basıklık (0.134) ve çarpıklık (-0.047) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Benzer şekilde 7. sınıf öğrencileri için aritmetik ortalama (78.15), ortanca (78.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, 7. sınıf için basıklık (-0.047) ve çarpıklık (0.001) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. 8. sınıf öğrencileri için aritmetik ortalama (72.33), ortanca (72.00) ve mod (64.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca 8. sınıf için basıklık (-0.226) ve çarpıklık (0.106) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanlarının ters orantılı bir şekilde azaldığı görülmektedir. Buna göre öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranışı düzeylerinin üst sınıflara doğru azaldığı söylenebilir. Gruplara ait bu aritmetik ortalamalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 4.Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanlarının Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	27683.644	9	3075.960	9.247	.000
Gruplar içi	495615.756	1490	332.628		
Toplam	523299.400	1499			

Tablo 4’ de verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında öğrenim görülen sınıf bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, F (9, 1490) =9.24, p<.05.Başka bir deyişle öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puan düzeyleri öğrenim gördükleri sınıfa bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Sınıflar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi yapılmış ve Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Düzeyi ile İlgili Scheffe Testi

(I) SINIF	(J) SINIF	Ortalama Farklılığı (I-J)	Standart Hata	Sig.	%95 Güven Aralığı		
					Alt Sınır	Üst Sınır	
Scheffe	6.sınıf	7.sınıf	3.13024*	1.12768	.021	.3672	5.8933
		8.sınıf	8.94680*	1.16895	.000	6.0826	11.8110
	7.sınıf	6.sınıf	-3.13024*	1.12768	.021	-5.8933	-.3672
		8.sınıf	5.81656*	1.19882	.000	2.8792	8.7539
	8.sınıf	6.sınıf	-8.94680*	1.16895	.000	-11.8110	-6.0826
		7.sınıf	-5.81656*	1.19882	.000	-8.7539	-2.8792

Tablo 5'e göre 6. sınıf ve 8.sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 6. sınıf öğrencileri lehine; 7. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 7. sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla 6. sınıf ($X=81.28$) ve 7. sınıf ($X=78.15$) öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri, 8. sınıf ($X=72.33$) öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

2. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin, cinsiyet değişkenine göre çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerine yönelik betimsel istatistikler Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyet Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri

Cinsiyet	n	X	Ss	Standart Hata		Mi	Tepe değeri	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	
				t	n					
Kız	661	79.6717	17.76	.69	27	135	77.0000	68.00	.023	-.078
Erkek	839	76.0036	19.23	.66	27	135	77.0000	68.00	.023	-.078
Toplam	1500	77.6200	18.68419		27	135	77.0000	68.00	.023	-.078

Tablo 6'da görüldüğü gibi kız öğrenciler için aritmetik ortalama (79.67), ortanca (77.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, kız öğrenciler için basıklık (-.078) ve çarpıklık (.023) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Benzer şekilde erkek öğrenciler için aritmetik ortalama (76.00), ortanca (77.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu ve erkek öğrenciler için basıklık (-.078) ve çarpıklık (.023) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için ilişkisiz örneklem t-testi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7. ÇSVDÖ Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

	Levene's Test		df	T-test	
	F	Sig.		Sig. (2-tailed)	
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu	Varsayıldı	3.392	.046	1498	.000
Vatandaş Davranış Puanları	Varsayılmadı			1460.602	.000

Levene F testi grupların arasında varyansların eşit olup olmadığını anlamak için yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2012). Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucu Levene istatistiği değeri $p < .05$ bulunduğu için (Sig. .00) bağımsız örneklem test tablosunda anlamlılık (significant) değeri için alttaki değere bakılmış ve bu değer .05' ten küçük olduğundan (sig. .0)

öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. ($t_{1498}=3.79$ $p < 0.05$).

3. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Düzeylerinin Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin akademik başarı düzeylerine göre dağılımında bir önceki akademik yıla ait not ortalaması 0-20 puan olan, 21-39 puan olan ve 40-59 puan olan katılımcıların sayısı oldukça az olduğundan ve bu katılımcıların sorumlu vatandaş davranış düzeyi puanları normal dağılım göstermediğinden bu kategoriler için vatandaşlık düzeyleri puanları açısından karşılaştırma yapılmamıştır.

Tablo 8. Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Akademik Başarı Düzeyi	N	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca	Tepe değer (Mod Çarpıklık Basıklık (Skewness (Kurtosis))		
								e)		
0- 20	2	90.00	21.21	15	75.00	105.00	90.0000	75.00	-	-
21- 39	2	58.50	30.40	21.50	37.00	80.00	58.5000	37.00	-	-
40- 59	20	72.40	19.95	19.95	41.00	115.00	67.5000	68.00	.537	-.546
60- 79	344	72.65	19.20	1.03	27.00	135.00	74.0000	82.00	-.047	-.167
80- 100	1063	79.20	17.80	.54	27.00	135.00	79.0000	68.00	.014	-.203
Toplam	1431	77.52	18.41	.48		27	135			

Tablo 8’den de görüldüğü gibi akademik başarı puan aralığı 60-79 olan öğrencilerin aritmetik ortalama (72.65), ortanca (74.00) ve mod (82.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca, basıklık (-.167) ve çarpıklık (.047) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Benzer şekilde akademik başarı puan aralığı 80-100 olan öğrenciler için aritmetik ortalama (79.20), ortanca (79.00) ve mod (68.00) değerlerinin birbirine yakın olduğu ve basıklık (-.203) ve çarpıklık (.014) değerlerinin +1 ile -1 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla puanların normal dağıldığı tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının akademik başarı puanlarına göre t-testi sonuçları Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9.ÇSVDÖ Puanlarının Akademik Başarı Puanlarına Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

	Levene’s Test		Df	t-test	
	F	Sig.		Sig. (2-tailed)	
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu	Varsayıldı	1.516	.218	1405	.000

Vatandaş Davranış Puanları	Varsayılmadı	546.588	.000
----------------------------	--------------	---------	------

Levene F testi grupların arasında varyansların eşit olup olmadığını anlamak için yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2012). Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucu Levene istatistiği değeri $p > .05$ bulunduğu için (sig .00) bağımsız örneklem test tablosunda anlamlılık (significant) değeri için üstteki değere bakılmış ve bu değer .05' ten küçük olduğundan (sig .0) öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında akademik başarı puanına göre anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. ($T_{1405}=1.516$ $p < 0.05$).

4. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Sorumlu Vatandaşlık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tablo 10. Baba Eğitim Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri

Baba eğitim düzeyi	N	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca (Mode)	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
İlkokul	161	75.89	18.037	1.421	27	135	76.00	83	.057	.115
Ortaokul	258	76.09	18.773	1.169	27	131	77.00	77	-.106	-.158
Lise	441	75.39	19.016	.2906	27	133	75.00	80	.068	-.208
Üniversite	541	80.84	18.059	.776	33	135	80.00	71	.106	-.043
Lisansüstü	71	74.24	19.768	2.346	27	130	76.00	92	.008	.358
Toplam	1495	77.58	18.697	.484	27	135				

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle baba eğitim düzeyine göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006).

Tablo 11. ÇSVDÖ Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	10397.734	7	1485.391	4.315	.000
Gruplar içi	511885.247	1487	344.240		
Toplam	522282.981	1494			

Tablo 11 de verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında baba eğitim düzeyi açısından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(7, 1487) = 4.31$, $p < .05$. Başka bir deyişle öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puan düzeyleri baba eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Baba eğitim

düzeyleri arası farkların hangi eğitim düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmış ve Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Baba Eğitim Düzeyleri ile İlgili Scheffe Testi

Scheffe	(I) Baba Eğitim Durumu	(J) Baba Eğitim Durumu	Ortalama Farklılığı (I-J)	Standart Hata	Sig.	%95 Güven Aralığı	
	Üniversite	Okuryazar Değil Sadece Okuyabilen İlkokul Ortaokul Lise Lisansüstü Diğer				Alt Sınır	Üst Sınır
	Üniversite	Okuryazar Değil	-4.91451	9.31109	1.000	-39.8901	30.0611
		Sadece Okuyabilen	-1.53951	4.70652	1.000	-19.2188	16.1398
		İlkokul	4.94729	1.66567	.267	-1.3095	11.2041
		Ortaokul	4.75022	1.40377	.121	-.5228	10.0233
		Lise	5.44093*	1.19033	.004	.9696	9.9122
		Lisansüstü	6.59605	2.34196	.339	-2.2011	15.3932
		Diğer	8.83549	10.74165	.999	-31.5138	49.1848

Tablo 12 de yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, üniversite mezunu baba ile lise mezunu baba arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

5. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Tablo 13. Anne Eğitim Düzeylerine Göre ÇSVDÖ Puanların Betimsel İstatistikleri

Anne eğitim düzeyi	n	X	Ss	Standart Hata	Ortanc a	Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewnes)	Basıklık (Kurtosis)		
İlkokul	252	75.84	17.210	1.084	252	75.84	77.00	75	-.237	-.334
Ortaokul	319	78.04	19.044	1.066	319	78.04	79.00	79	.026	-.244
Lise	443	76.69	18.339	.871	443	76.69	77.00	71	-.004	-.113
Üniversite	390	79.08	19.099	.967	390	79.08	77.50	71	.183	.073
Lisansüstü	44	78.11	20.861	3.145	44	78.11	78.00	52	.186	.311
Toplam	1496	77.58	18.693	.483	149	77.58		6		

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle anne eğitim düzeyine göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006).

Puanlarının normal dağılmasından dolayı parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) araştırma sorularının analizinde kullanılmasına karar verilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 14’ de verilmiştir.

Tablo 14. ÇSVDÖ Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	2729.307	6	454.885	1.303	.252
Gruplar içi	519642.415	1489	348.988		
Toplam	522371.722	1495			

Tablo 14’ de verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında anne eğitim düzeyi bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, F (6, 1489) =1.30, p>.05.

6. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Çevre Kuruluşuna Üyelik Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin herhangi bir çevre kuruluşuna üye olma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 15’ te gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin Çevre Kuruluşuna Üyelik Dağılımı

ÇEVRE KURULUŞUNA ÜYELİK	f	%
Evet	22	1.46
Hayır	1477	98.54

Çalışmaya katılan öğrencilerin %1.46’ sı herhangi bir çevre kuruluşuna üye iken geriye kalan %98.54’lük grubun herhangi bir çevre kuruluşuna üye olmadığı görülmektedir.

Tablo 16. Çevre Kuruluşuna Üyelige Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Çevre Kuruluşu Üyelik	N	X	Ss	Standart			Tepe değer (Mode)	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
				Hata	Min	MakOrtanca			
Evet	22	86.05	14.805	3.156	63	111 82.50	63	.182	-.995
Hayır	1477	77.48	18.713	.487	27	135 77.00	68	.030	-.074

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle çevre kuruluşuna üyeliğe göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006).

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının çevre kuruluşuna üyeliğe göre bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 17’ de verilmiştir

Tablo 17. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Kuruluşuna Üyeliğe Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

		Levene's Test		t-test	
		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	1.008	.315	1497	.033
	Varsayılmadı			22.011	.014

Tablo 17'deki analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanları arasında çevre kuruluşuna üyeliğe göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($p < .05$). Çevre kuruluşuna üye olanların çevresel sorumlu vatandaş davranışı düzeyleri ($X=86.04$), üye olmayanlara ($X=77.48$) göre daha yüksektir.

7. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Etkinliklere Katılım Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin çevre ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 18' de gösterilmiştir.

Tablo 18. Çevre Etkinliklerine Katılma Göre ÇSVDÖ Puanlarının

Betimsel İstatistikleri

Etkinlik Katılım	n	X	Ss	Standart Hata		Tepe değer Ortanca (Mode)		Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	
				Min	Mak					
Evet	282	85.60	18.34	1.093	37	135	87.00	92	-.134	-.288
Hayır	121675.76	18.27	.524	.27	135	76.00	74	.042	.040	

Çalışmaya katılan öğrencilerin %18.83 ü herhangi bir etkinliğe katılmışken geriye kalan %81.17'lik grubun çevre ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılmadığı görülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının etkinliklere katılma göre t-testi sonuçları Tablo 19 da verilmiştir.

Tablo 19. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Etkinliklerine Katılma Göre Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

		Levene's Test		t-test	
		F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)
Eşit varyanslar					

Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	.508	.476	1496	.000
	Varsayılmadı			420.055	.000

Tablo 19'daki analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanları arasında etkinliklere katılıma göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, ($p < .05$). Etkinliklere katılanların çevresel sorumlu vatandaş davranışı düzeyleri ($X=85.59$), katılmayanlara ($X=75.76$) göre daha yüksektir.

8. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaş Davranış Düzeylerinin Sosyal Kulübe Üye Olma Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerden okulda sosyal kulübe üye olma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 20' de gösterilmiştir.

Tablo 20. Öğrencilerin Çevre Kulübüne Üye Olma Durumlarına Göre Dağılımı

ÇEVRE KULÜBÜ	f	%
Evet	103	7.04
Hayır	1358	92.96

Çalışmaya katılan öğrencilerin %7.04' ü çevre ile ilgili sosyal bir kulübe üye iken geriye kalan %92.96'lık grubun okuldaki başka kulüplere üye olduğu görülmektedir. Tablo 20 değerlendirildiğinde çevre kulübüne üye olanların çevre kulübüne üye olmaya göre ÇSVDÖ puanlarının betimsel istatistik değerleri ise Tablo 21 de gösterilmiştir. Tablo 21 de mod, medyan, standart hat, çarpıklık, basıklık gibi değerlere bakılmıştır.

Tablo 21. Çevre Kulübüne Üye Olmaya Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Çevre Kulübüne Üyelik	N	X	Ss	Standart Hata			Tepe değer (Skewness)	Çarpıklık (Kurtosis)		
				art	Min	Mak				
Evet	103	82.76	19.343	1.906	36	123	81.00	71	-.219	-.286
Hayır	1358	77.34	18.567	.504	27	135	77.00	74	.024	-.016
Toplam										

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle sosyal kulübe üyeliğe göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006).

Ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışlarına yönelik puanlarının çevre ile ilgili sosyal bir kulübe üye olma durumuna göre t-testi sonuçları Tablo 22 de verilmiştir.

Tablo 22. ÇSVDÖ Puanlarının Çevre Kulübüne Üye Olmaya Göre T-Testi Sonuçları

	Levene's Test		t-test		
	F	Sig.	Df	Sig. (2-tailed)	
Eşit varyanslar					
Çevresel Sorumlu Vatandaş Davranış Puanları	Varsayıldı	.768	.381	1459	.005
	Varsayılmadı			116.711	.007

Tablo 22'deki analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanları arasında sosyal kulübe üye olmaya göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p < .05$).

9. Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Vatandaşlık Düzeylerinin Sosyoekonomik Düzey Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyoekonomik düzey değişkinine ilişkin bilgiler Tablo 23' de verilmiştir.

Tablo 23. Öğrencilerin Ailelerin Sosyoekonomik Düzey Dağılımı

AİLELERİN SOSYOEKONOMİK DÜZEYLERİ	F	%
1300-2000 TL	451	30.18
2000-3000 TL	482	32.26
3000 TL ve Üstü	561	37.56

Çalışmaya katılan öğrencilerin ailelerinin %30.18' inin geliri 1300 – 2000 TL; %32.26'sının geliri 2000-3000 TL ve %37.56' sının geliri 3000 TL ve üstü olduğu görülmektedir.

Tablo 24. Öğrenci Ailelerinin Sosyoekonomik Düzeyine Göre ÇSVDÖ Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Sosyoekonomik düzey	n	X	Ss	Standart Hata	Min	Mak	Ortanca(Mode)	Tepe değer	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
1300-2000 TL	451	76.62	17.78	.837	27	135	77.00	82	-.166	-.082
2000-3000 TL	482	77.64	18.48	.842	33	133	77.50	71	.061	-.111
3000 TL ve Üstü	561	78.31	19.55	.826	27	135	77.00	64	.095	-.109

Dolayısıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen aralıkta olması ve aritmetik ortalama, ortanca ve mod değerlerinin birbirine yakın olması sebebiyle sosyoekonomik düzeye göre ölçek puanlarının normal dağıldığı kabul edilmiş (Karaatlı, 2006)

Puanlarının normal dağılmasından dolayı parametrik bir test olan tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) araştırma sorularının analizinde kullanılmasına karar verilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 25' te verilmiştir

Tablo 25. ÇSVDÖ Puanlarının Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	1169, 725	2	584, 862	1.582	.206
Gruplar içi	308660, 042	835	369, 653		
Toplam	309829, 766	837			

Tablo 25' te verilen analiz sonuçları öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında sosyo-ekonomik düzey bakımından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir, $F(2, 835) = 1.582, p > .05$.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada ortaokul 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerini bazı değişkenlerin etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeyleri ile ilgili, öğrencilere, kişisel bilgi formu ile çevresel sorumlu vatandaş davranış ölçeği verilerek öğrenciler tarafından doldurulması sağlanmıştır.

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul 6. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 6. sınıf öğrencileri lehine; 7. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında 7. sınıf öğrencileri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle, sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış düzeylerinin azaldığı saptanmıştır. Buna bakılarak üst sınıflara doğru gidildikçe öğrencilerin çevre ile ilgili olumlu davranış düzeylerinin azaldığı, küçük yaş grubu öğrencilerin daha olumlu çevresel tutuma sahip oldukları ve çevresel sorumlu vatandaş davranışları sergiledikleri söylenebilir. Benzer şekilde alan- yazında ki bazı çalışma sonuçlarına göre de küçük yaşta çocukların çevreye daha duyarlı oldukları tespit edilmiştir (Değirmenci, 2012; Gök ve Afyon, 2015; Kılıç, Ögdüm, Düzgün ve Şeker, 2009; Koç ve Karatekin, 2013; Ocak ve Özpinar, 2013; Özdemir Özden, 2011; Şahin ve Erkal, 2010; Teyfur, 2008). Araştırmasında ilköğretim öğrencilerinin çevresel tutum düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen Teyfur (2008), çalışma sonucunda 4. sınıflar ile 7. sınıflar arasında 4. sınıflar lehine; 5. sınıflar ile 7. sınıflar arasında 5. sınıflar lehine anlamlı farklar ortaya çıkmıştır.

Ayrıca 4. sınıflar ve 5. sınıflarda alınan ortalama tutum puanlarının 6. sınıf, 7. sınıf ve 8. sınıf ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Şahin ve Erkal (2010) tarafından yapılan araştırmada ise 6. sınıf ve 8. sınıf öğrencilerin çevresel tutum puanları arasında 6. sınıf öğrencileri lehine anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Bu ve benzeri çalışma sonuçları doğrultusunda öğrenim görülen sınıf düzeyinin artması ile öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarda gözlenen düşüşün başlıca nedenlerinin ortaya konulması önem arz etmektedir. Bu çalışma sonuçlarının aksine beklenen ve istenen durumun yaş arttıkça çevreye yönelik sorumluluğun da artmasının gerektiğidir. Ancak bu durumun böyle olmamasının nedenleri ayrıntılı olarak incelenmelidir. Öte yandan alan-yazında bu bulgulara zıt olarak yani sınıf düzeyinin artmasının çevresel sorumlulukta artış etkisi yaptığına (Akıllı ve Genç, 2015; Aksoy, 2014; Atasoy ve Ertürk, 2008), ya da hiçbir etkiye sahip olmadığına dair bulgular içeren (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003; Değirmenci, 2012; Koç ve Karatekin, 2013; Sadık ve Çakan, 2010; Sağır, Aslan ve Cansaran, 2008; Zengin ve Kunt, 2013) çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Aksoy (2014) çalışmasında 8.sınıf öğrencilerinin 7.sınıf öğrencilerine göre çevre konusunda daha duyarlı olduğunu bulmuştur. Aksoy (2014) çalışmasını Kocaeli ili Dilova ilçesinde gerçekleştirmiş olup, bu bölge konumu itibarıyla sanayileşmenin yoğun olduğu dolayısıyla o bölgelerde yaşayan vatandaşların çevre konusunda daha hassas olabileceği apaçık ortadadır. Bu nedendir ki yaş düzeyi arttıkça o bölgelerde yaşayan vatandaşların da haliyle çevreye olan ilgi, tutum ve bilgi düzeyleri de artmaktadır. Öte yandan, Çabuk ve Karacaoğlu (2003) tarafından yapılan çalışma üniversite öğrencilerine yönelik olarak yapılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencileri, 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerine göre çevresini daha iyi tanıyabilen, sorumluluk sahibi ve bilinçli bireylerdir. Üniversite öğrencilerinin tümünün çevreye yönelik farkındalık düzeylerinin hemen hemen aynı derecede olması nedeniyle, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık tespit edilemediği düşünülebilir.

Çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranışı puanlarının cinsiyet bakımından karşılaştırıldığında kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile, kız öğrencilerin daha yüksek düzeyde çevresel sorumlu vatandaş davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Bu bulgulara paralel bulgular çeşitli çalışmalarda da tespit edilmiştir (Akıllı ve Genç, 2015; Alp, Ertepinar, Tekkaya ve Yılmaz, 2008; Atasoy ve Ertürk, 2008; Aydın, 2010; Değirmenci, 2012; Ekici, 2005; Gök ve Afyon, 2015; Erol, 2005; Kesicioğlu ve Ali Sinanoğlu, 2009; Kılıç, Şeker, Ögdüm ve Düzgün, 2009; Koç ve Karatekin, 2013; Ocak ve Özpinar, 2013; Özdemir Özden, 2011; Şenyurt, Temel ve Özkahraman, 2011; Tikka, Kuitunen ve Tynys, 2000; Uzun ve Sağlam, 2005; Yılmaz, Boone ve Andersen, 2004; Yücel, Altunkasa, Güçray, Uslu ve Say, 2006; Zengin ve Kunt, 2013). Ancak bazı çalışmalarda ise cinsiyetin çevreye yönelik tutum üzerinde herhangi bir etkisi tespit edilmemiştir (Akçay ve Pekel, 2017; Teyfur, 2008). Örneğin, Akçay ve Pekel (2017) çalışmasını pedagojik formasyon eğitimi alan farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri ile gerçekleştirmiştir. Üniversite öğrencileri belirli bir eğitim düzeyinden geçmiş ve bu nedenle belirli bir bilgi birikimine sahip, çevreye yönelik farkındalık sahibi bireyler oldukları için çevreye yönelik tutumda, cinsiyet değişkeni üniversite öğrencileri üzerinde herhangi bir fark yaratmamış olabilir.

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile üçüncü olarak akademik başarının çevresel vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan gruplar rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmesine rağmen akademik başarı ortalaması yüksek düzeyde öğrenciler tesadüfi olarak çalışmada yer almıştır.

Akademik başarı düzeyi ile ilgili elde edilen bulgular ışığında akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin çevre konusunda daha duyarlı, sorumluluk sahibi, daha iyi çevresel vatandaş oldukları tespit edilmiştir. Akademik başarısı yüksek olan bireylerin çevre konusunda daha duyarlı bireyler olduğunu gösteren bu bulgu alan-yazında ki birçok çalışma sonucu ile de desteklenmektedir (Gökçe vd. 2007; Özdemir Özden, 2011; Uzun ve Sağlam, 2005; Yılmaz vd., 2004; Teyfur, 2008). Akademik bilgi düzeyi arttıkça çevre ile ilgili olan hassasiyet düzeyinde de artış gözlenmektedir.

Çalışmada baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, babası daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilere göre daha fazla çevresel sorumluluğa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan çalışma da anne eğitim düzeyinin öğrencilerin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları üzerine etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Alan-yazındaki pek çok çalışma sonucu, anne ve baba eğitim düzeyinin öğrencilerin çevre tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığını göstermektedir (Akıllı ve Genç, 2015; Değirmenci, 2012; Gök ve Afyon, 2015; Gökçe vd., 2007; Koç ve Karatekin, 2013; Ocak ve Özpınar, 2013; Sadık ve Çakan, 2010; Şama 2003; Uzun 2007). Bu çalışmalarda anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde değiştiği belirtilmiştir. Öte yandan anne ve baba öğrenim düzeyinin öğrencilerin çevreye karşı tutumlarını değiştirmediklerini tespit eden çalışmalarda mevcuttur (Erol, 2005; Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2009; Özdemir Özden, 2011). Örneğin, Kesicioğlu ve Alisinanoğlu (2009) çalışmalarında anne baba eğitim düzeyinin, öğrencilerinin çevreye yönelik duyarlılığını etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. Baba eğitim düzeyinin öğrencilerin çevreye karşı duyarlılığında etkisinin olmaması durumunu çalışma grubunda yer alan öğrenci ailelerinin çoğunun köyde yaşaması ve dolayısıyla daha küçük yerleşim merkezlerinde çevre sorunlarının çok büyük boyutlarda olmaması ve dolayısıyla buralarda çevre konularında fazla bir hassasiyetin olmayabileceği nedeniyle böyle bir sonuç ile karşılaşıldığı söylenebilir.

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile çevre kuruluşuna üye olmanın çevresel sorumlu vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgularda öğrencilerin istenilen oranda herhangi bir çevre kuruluşuna üye olmadıkları tespit edilmiştir. Bu bulguları destekler nitelikte Koç ve Karatekin (2013)'in yaptığı çalışmada da öğrencilerin çevre kuruluşlarına üyeliklerin istenilen düzeyde olmadığı bulunmuştur. Öte yandan çalışma sonuçlarına göre çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile çevre kuruluşuna üyelik arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç alan-yazındaki bazı çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Özdemir Özden, 2011).

Çalışma grubuna uygulanan ölçek ile herhangi bir çevre etkinliğine katılmanın çevresel sorumlu vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgularda öğrencilerin istenilen oranda herhangi bir çevre etkinliğine katılmadıkları tespit edilmiştir. Benzer bir sonuç Uzun (2007)'un çalışmasında ise lise öğrencilerinin çevre ile ilgili etkinliklere çok düşük düzeyde katılım gerçekleştirdiği şeklinde tespit etmiştir. Öte yandan çalışma sonuçlarına göre çevresel sorumlu vatandaş davranışları ile çevre etkinliklerine katılım arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu Özdemir Özden (2011) çalışma sonuçları ile de paralellik göstermektedir.

Çalışmada incelenen başka bir faktör ise çevre ile ilgili herhangi bir sosyal kulübe katılım durumunun çevresel vatandaşlık düzeyine etkisinin olup olmadığıdır.

Çevre ile ilgili etkinliklere katılım değişkeninde olduğu gibi öğrencinin gerek bireysel gerekse bireyin yaşadığı toplumdaki kaynaklanan nedenlerden dolayı çevre ile ilgili herhangi bir sosyal kulübe üye olma düzeyi, istenilen düzeyde tespit edilememiştir. Benzer bir durum Aksoy, (2014); Özmen vd., (2005) ve Şenyurt vd., (2011) çalışmalarının bulguları ile de desteklenmektedir. Bu çalışma sonuçlarına göre de ortaokuldan üniversite düzeyine kadar öğrencilerin büyük çoğunluğunun çevre kulüplerine üye olmadığı görülmektedir. Öte yandan çevre ile ilgili sosyal kulübe üye olan öğrencilerin tutum puanlarının üye olmayan öğrencilere göre daha anlamlı çıktığı tespit edilmiştir. Alan-yazında çevre kulübüne üye olmanın çevre tutumu üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Teyfur, 2008; Özdemir Özden, 2011). Teyfur (2008) çalışmasında, bu durumu okuldaki çevre ile ilgili kulübün yetersiz olduğunu, ya da tam anlamıyla etkili olmadığına bağlamıştır.

Çalışmada ortaokul öğrencilerinin çevresel sorumlu vatandaş davranış puanları arasında ailenin gelir düzeyi bakımından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Atasoy (2005), Erol (2005), Gökçe vd. (2007), Kesicioğlu ve Ali Sinanoğlu (2009) ve Şenyurt, Temel ve Özkahraman (2011) tarafından yapılan çalışmalarda ailenin gelir düzeyinin çevresel davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Ancak diğer pek çok çalışma sonucu sosyo-ekonomik düzeyin çevre sorunlarına yönelik davranışlar üzerinde anlamlı etki yarattığını göstermektedir (Ocak ve Özpınar, 2013; Şahin ve Erkal, 2010; Şama, 2003; Yılmaz vd., 2004). Yılmaz vd. (2004), yüksek gelire sahip ve kentsel yerleşim birimlerinde yaşayan öğrencilerin, düşük aile gelirine sahip ve kenar mahallelerde yaşayan öğrencilere göre çevreye karşı daha olumlu tutum geliştirdiklerini belirtmiştir. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe öğrencilere aileleri tarafından sunulan olanaklar artacağından öğrencilerin çevreye yönelik hassasiyetlerinin de artması olağan bir durum olarak beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçay, S., & Pekel, F. O. (2017). Öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevresel duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1174-1184.
- Akgün, A., Duruk, Ü., & Güngörmez, H. G. (2016). Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimi kavramına yönelik metaforları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 215-224.
- Akıllı, M., & Genç, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığı alt boyutlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 81-97.
- Aksoy, B. (2014). Endüstri bölgesinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri (Dilovası Örneği). *Journal of World of Turks*, 6(1), 111-122.
- Aktepe, S., & Girgin, S. (2009). İlköğretimde eko-okullar ve klasik okulların çevre eğitimi açısından karşılaştırılması. *İlköğretim online*, 8(2), 401-414.
- Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C., & Yılmaz, A. (2008). A survey on Turkish elementary school students' environmental friendly behaviours and associated variables. *Environmental education research*, 14(2), 129-143.

- Alper, U. (2014). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre dostu davranışlarının psikolojik ve bilişsel değişkenler kullanılarak modellenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Artun, H., & Okur, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre kavramına yönelik bilgi ve çevreyi anlama düzeylerinin belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 277-293.
- Artun, H., & Özsevgeç, T. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 29-50.
- Atasoy, E., & Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 105-122.
- Aydın, F. (2010). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları: Türkiye'den bir vaka çalışması. *International Journal of Physical Sciences*, 5(17), 2715-2720.
- Bell, D. R. (2005). Environmental learning, metaphors and natural capital. *Environmental Education Research*, 11(1), 53-69.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve Analiz*. Çev. Ed.: A. Aypay. Ankara: Ani Yayıncılık.
- Çabuk, B., Karacaoğlu, Ö.C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 189-198.
- Çetin, F. A., Yıldırım, E., & Aydoğdu, M. (2017). Sürdürülebilir yaşama yönelik ekolojik ayak izi eğitiminin çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranış düzeyine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 10(1), 31-48.
- Değirmenci, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Kayseri ili örneği). *Journal of European Education*, 2(2), 47-53.
- Doğan, Y. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevre kavramına ilişkin sezgisel algıları: bir metafor analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 721-740.
- Egüz, Ş., Öztürk, C., & Kesten, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin küresel sorunlara karşı gösterdikleri duyarlılıklar. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 409-426.
- Ekici, G. (2005). Lise öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 18, 71-83.
- Erbaş, A. K., & Teksöz, T., Tekkaya, C. (2012). An evaluation of environmental responsibility and its associated factors: reflections from PISA 2006. *Eurasian Journal of Educational Research*, 46, 41-62.
- Erol, G. H. (2005). *Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91-100.
- Galip, A. (2017). Küresel ısınma, nedenleri ve sonuçları. *DTCF Dergisi*, 46(2), 29-43.

- Geray, C. (1997). *Çevre için eğitim. İnsan çevre toplum*. İmge Kitabevi. Ankara.
- Gök, E., & Afyon, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevresel tutumları üzerine alan araştırması. *Journal of Turkish Science Education*, 12(4), 77-93.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., & Özden, M. (2007). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *İlköğretim Online*, 6(3), 452-468.
- Güneş, G. (2018). Okul öncesi fen ve doğa eğitimi araştırmalarına ilişkin bir tarama çalışması: Türkiye örneği. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2, 1-35.
- Horton, D. (2006). Demonstrating environmental citizenship? A study of everyday life among green activists. *Environmental citizenship*, 127-150.
- Karaatlı, M. (2006). *Verilerin düzenlenmesi ve gösterimi. SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (Ed. Şeref Kalaycı), İkinci Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Karataş, A., & Aslan, G. (2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitiminin rolü: Ekoloji temelli yaz kampı projesi örneği. *Journal of World of Turks*, 4(2), 259-276.
- Kesicioğlu, O. S., & Ali Sinanoğlu, F. (2009). 60-72 Aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(3), 37-48.
- Koç, H., & Karatekin, K. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 139-174.
- Koçarlan, H., Kılınç, E., Gedik, A., & Paksoy, H. M. (2017). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıkları üzerine bir araştırma. *Journal Of Social and Humanities Sciences Research. Sciences*, 4(15), 1910-1916.
- Kuzu, T. (2008). Aytül Akal'ın masallarıyla çocukta çevre bilinci geliştirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 327-339.
- Meydan, A., & Doğu, S. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 267-277.
- Ocak, İ., & Özpınar, D. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri ve bunlara etki eden faktörler (Afyonkarahisar İli Örneği). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 13(2), 1-15.
- Özdemir Özden, D. (2011). *İlköğretim Okullarında Çevresel Vatandaşlık Eğitimi*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., & Nehir, S. (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4(6), 330-344.
- Özsoy, S., & Ahi, B. (2014). İlkokul öğrencilerinin geleceğe yönelik çevre algılarının çizdikleri resimler aracılığı ile belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1557-1582.

- Öztürk, T., & Öztürk, F. Z. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1533-1550.
- Sadık, Ö. G. D. F., & Çakan, H. (2010). Biyoloji bölümü öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre sorunlarına yönelik tutum düzeyleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 351-365.
- Sağdıç, A., & Şahin, E. (2015). Sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik inançlar: ölçek geliştirme çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 161-180.
- Sağır, Ş. U., Aslan, O., & Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(2), 496-511.
- Sever, R., Yalçinkaya, E. (2018). *Çevre Eğitimi*. Pegem Akademi, Ankara.
- Sönmez, E., & Yerlikaya, Z. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevre bilgi ve tutumlarının farklı okul türleri açısından incelenmesi. *Alinteri Dergisi*, 1(1), 53-59.
- Sungurtekin, Ş. (2001). Uygulamalı çevre eğitimi projesi. Kapsamında ana ve ilköğretim okullarında müzik yoluyla çevre eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 167-178.
- Şahin, H., & Erkal, S. (2010). Ortaokul öğrencilerine çevre karşı tutumları. *Sosyal davranış ve kişilik: bir uluslararası dergi*, 38(8), 1061-1071.
- Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2): 99-110.
- Şeker, S., Ek, H., Kılıç, N., Ögdüm, P., & Düzgün, G. (2009). Adnan Menderes Üniversitesinin farklı akademik alanlarında öğrenim gören ilk ve son sınıf öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 125-136.
- Şenyurt, A., Temel, A. B., & Özkahraman, Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin çevresel konulara duyarlılıklarının incelenmesi. *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 8-15.
- Taşkın, Ö., & Şahin, B. (2008). Çevre kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 1-12.
- TDK, Türkçe Sözlük (2 Cilt, Yeni Baskı), Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1988.
- Teyfur, E. (2008). İlköğretim öğrencilerinin akademik başarılarının ve çevre kulübü çalışmalarının çevreye yönelik tutumlarına olan etkisi İzmir örneği. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(1), 131-149.
- Tikka, P. M., Kuitunen, M. T., & Tynys, S. M. (2000). Eğitimsel altyapının öğrencilerin tutumları, aktivite düzeyleri ve çevreye ilişkin bilgi üzerindeki etkileri. *The journal of environmental education*, 31(3), 12-19.
- Yardımcı, E., & Kılıç, G. B. (2010). Çocukların gözünden çevre ve çevre sorunları. *İlköğretim Online*, 9(3), 1122-1136.
- Uzun, N. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumları üzerine bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Uzun, N., & Sağlam, N. (2005). Sosyo-Ekonomik durumun çevre bilinci ve çevre akademik başarısı üzerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29), 194-202.
- Uzun, N., Sağlam, N., ve Varnacı Uzun, F. (2008). Yeşil sınıf modeline dayalı uygulamalı çevre eğitimi projesinin çevre bilinci ve kalıcılığına etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(1), 59-74.
- Yılmaz, F. (2017). *İhtiyar Dünyamız ve Küresel Isınma*. Ekonomi Politika Dünya
- Yılmaz, O., Boone, W. J., & Andersen, H. O. (2004). İlköğretim ve ortaokul Türk öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik görüşleri. *International Journal of Science Education*, 26(12), 1527-1546.
- Yılmaz, A., Morgil, F. İ., Aktuğ, P., & Göbekli, İ. (2002). Ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin çevre, çevre kavramları ve sorunları konusundaki bilgileri ve öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 156-162.
- Yücel, M., Altunkasa, F., Güçray, S., Uslu, C., & Say, N. P. (2006). Adana'da çevre duyarlılığı düzeyinin ve geliştirme olanaklarının araştırılması. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 217-228.
- Zengin, U., & Kunt, H. (2013). Ortaokul öğrencilerinin ağaç ve çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(23), 155-165.
- Woodward, D. M. (2004). *Changes in student's measures of environmental literacy as a result of instruction on environmental issues*. ProQuest Dissertations & Theses Global, 1-144.

Extended Abstract

The most important agenda of the human beings is the environment on the global scale. For this reason, environmental education is an important part of education. Societies are shaped by education and move away from negative behaviors towards positive behaviors. For this reason, protecting of environment is important not only for the individuals living now but also for the next generations. This can only happen with responsible, sensitive and conscious individuals regarding the environment. In this study, it was aimed be examined the environmentally responsible citizenship levels of 6th, 7th and 8th grade students in terms of some variables. The sample of the study consists of 1500 students in the 6th, 7th and 8th grades who receive education in the districts of Kocasinan, Melikgazi and Talas in Kayseri province. The personal information form developed by Özden (2011) and the environmentally responsible citizens behavior scale (ÇSVDÖ) were used in the study. The personal information form consists of 10 items and the environmentally responsible citizens scale consists of 27 items. The reliability of the applied scale was found to be .903. The results of the study were analyzed with the SPSS 24.0 packaged software. As a result, it was determined that secondary school students have significant differences in environmentally responsible citizen behavior levels in terms of variables such as grade level, gender, academic achievement, father's education level, membership of environmental organizations and environmental clubs, participation in environmental activities. At the end of the research, various suggestions were made for the researchers.